

може бути ефективним лише за умови його органічної інтеграції в існуючу систему публічної влади та узгодження з іншими реформами, зокрема децентралізацією.

Отже, питання запровадження двопалатного парламенту в Україні після війни не має однозначної відповіді, однак воно є надзвичайно важливим у контексті пошуку інституційних механізмів забезпечення сталого розвитку. Бікамералізм варто розглядати не як самоціль, а як один із можливих інструментів підвищення якості законодавчого процесу, посилення представництва та забезпечення стратегічної орієнтації державної політики. Подальша наукова і практична дискусія щодо цього питання має стати важливим складником формування бачення повноенної моделі української державності.

Список використаних джерел

1. Бездетко К. С., Серьогіна Д. О. Сталий розвиток: еволюція підходів до визначення та сучасні інтерпретації. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-76-4.
2. Трушевич Г. Б. Досвід бікамералізму в унітарних політичних системах: уроки для України. *Регіональні студії*. 2026. № 44. С. 97–100. DOI: 10.32782/2663-6170/2026.44.15.
3. Trushevych H., Yakovleva L., Yarova L. Bicameralism as a Tool for Economic Development and Political Representation in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2026. № 12(1). P. 375–382. DOI: 10.30525/2256-0742/2026-12-1-375-382.

РОЛЬ ПАТРІОТИЗМУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Лащенко Володимир

здобувач першого рівня вищої освіти
кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник – проф. Ірина Мацишина)
ORCID: 0009-0001-9889-3024

Традиційні моделі публічної політики формувались на основі стабільних внутрішньо та зовнішньополітичних періодів. Основна увага приділялась інституційному дизайну, правовим нормам, бюрократичним процедурам. Натомість роль прив'язаності населення до власної держави, культури, нації часто не отримувала достатньої уваги. Однак сучасні виклики змушують держави формувати свої політики в умовах перманентної невизначеності – від безпекових загроз до стрімких економічних та соціальних трансформацій. Метою статті є проаналізувати основні концепції (Аласдера Макінтайра та Роджера Скрутона) ролі патріотизму в підтримці внутрішньої згуртованості та дослідити патріотизм не як емоційне явище, а як обов'язкову умову для інституційної стійкості держави.

Патріотизм, відповідно до Академічного тлумачного словника української мови (СУМ в 11 томах), це «любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги». У праці *Аласдера Макінтайра* «*Is patriotism a virtue?*» (1984) розкривається моральна та прагматична сторона патріотизму. Аналізуючи його моральний вимір, автор концентрується на невіддільності морального становлення людини від її належності до певної групи. Моральні принципи індивіда формуються відповідно до усталених у його (індивіда) оточенні понять про «блага» (goods). «Благо» для Макінтайра – це «насолада одним конкретним видом соціального життя». Відповідно для нього насолада, що її створює це благо, є наслідком конкретного соціального життя, частиною якого є конкретний індивід. Формування таких благ, що ними насолоджуватимуться індивіди, він розглядав також як доказ ефективності правил, які регулюють соціальне життя. Із цього випливає, що патріотизм у суспільстві дає змогу підтримувати продукування та конституювання благ, а наявність благ сприяє формуванню почуття патріотизму серед населення [1, с. 9–10].

На основі концепції благ може скластися враження про надмірно меркантильний підхід Макінтайра до патріотизму. І хоча готовність захищати джерела власних благ для нього є важливою концептуальною складовою патріотизму, основою патріотизму має залишатись спільна історія та розуміння свого власного життя як «розіграного наративу», що вбудований в індивідуальні наративи інших індивідів та історію своєї держави. Тому, як пише Макінтайр, національні спільноти, які відмовляються від спільної історії, або замінюють справжні зв'язки спільноти на зв'язки, диктовані спільною корисністю, є такими, щодо яких «патріотизм був би – з будь-якої точки зору – ірраціональним ставленням» [1, с. 16].

У контексті важливості відчуття спільності, концепції Макінтайра перетинаються з ідеями іншого автора Роджера Скрутона. Він у своєму памфлеті «*The Need for Nations*» (2004) розглядає питання того, чому для розвитку країни та, що навіть більш важливо в контексті цієї статті, подолання кризових періодів, важливим є «наявність суспільства громадян». Суспільство громадян – це спільнота, у якій незнайомці можуть довіряти один одному, оскільки кожен пов'язаний спільним набором правил. Такий тип соціуму можливий лише коли громадяни країни об'єднані спільною історією та довірою, базованою на спільній ідентичності. У країнах, де такої ідентичності немає, довіра базується на особистих зв'язках, що обмежує коло соціальної та економічної взаємодії та, як наслідок, гальмує розвиток країни. Натомість у суспільстві громадян ринки процвітають і починають охоплювати всю юрисдикцію держави, не обмежуючись місцевими баронствами та феодами [2, с. 7–8].

У своєму памфлеті Скрутон також опонує ідеї утворення держави через суспільний договір індивідів. Як він пише, у цьому уявному експерименті, де ми

розглядаємо групу індивідів, що прагнуть укласти суспільний договір, ми втрачаємо з уваги, що ці індивіди вже об'єднані спільними прагненнями, тобто мають певну спільність. Скрутон стверджує: «Очевидна відповідь полягає в тому, що засновники нового суспільного порядку вже належать одне одному: вони вже уявили себе як спільноту через тривалий процес соціальної взаємодії, що дає змогу людям визначати, хто має брати участь у їхньому майбутньому, а хто ні». Відповідно, суспільний договір укладається від першої особи не однини «я», а множини «ми» [2, с. 8–9].

Повертаючись до питання ролі патріотизму в кризу, Скрутон описує нерозривний зв'язок між національною єдністю та демократією. Адже тільки об'єднані спільною ідентичністю люди здатні погодитися на публічні політики, які можуть бути не вигідними в короткостроковій перспективі (наприклад, після перемоги партії, з поглядами якої вони не згодні) та закони, які можуть їм не подобатись. Тільки там, де є почуття спільноти, людина здатна сприймати рішення «нас» як своє власне рішення. Відповідно, коли держава критично потребує легітимності, наявність розуміння «нас» може стати вирішальним фактором. Ціною втрати цієї першої особи множини, на думку Скрутона, буде «соціальна дезінтеграція» [2, с. 10].

Соціологічні дослідження підкріплюють теоретичні концепції Скрутона та Макінтайра. Наприклад, опитування, проведене у Латвії групою вчених кафедри психології Латвійського університету в серпні 2021 року, показало, що патріотизм (або політична ідентичність, базована на громадянстві) позитивно корелює з довірою до політичної системи, що сприяє її стабільності. Водночас позитивна кореляція спостерігається також між патріотизмом та активною залученістю до публічної сфери [3].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що в умовах, коли розвиток, стабільність чи взагалі існування держави перебувають під загрозою, роль патріотизму виходить за межі емоційного зв'язку індивіда з країною і стає фундаментальною складовою інституційної стійкості. Як демонструють концепції Скрутона та Макінтайра, лояльність до власної нації формує необхідний базис для публічної політики. Спільна історія та сприйняття власного життя як частини загальнонаціонального нарративу створюють умови для укладання суспільного договору, який матиме підтримку суспільства. Особливого значення патріотизм набуває в кризові періоди. Коли держава змушена впроваджувати непопулярні або обтяжливі для населення рішення, саме патріотизм забезпечує критично необхідний рівень легітимності. Здатність громадян до самопожертви та готовність сприймати колективні рішення як свої власні значною мірою базуються на відчутті національної єдності. Отже, ефективна публічна політика в епоху турбулентності не може покладатися виключно на вдосконалення інституційного дизайну чи бюрократич-

них процедур. Підтримка та культивування патріотизму мають розглядатися не як абстрактне ідеологічне питання, а як прагматична умова виживання політичної спільноти.

Список використаних джерел

1. Macintyre A. *Is Patriotism A Virtue?* University of Kansas, 1984. 20 p. URL: <https://mirror.explodie.org/Is%20Patriotism%20a%20Virtue-1984.pdf> (date of access: 05.04.2026.)
2. Scruton R. *The Need for Nations*. London: Civitas Institute for the Study of Civil Society, 2004. 53 p. URL: <https://www.civitas.org.uk/content/files/NeedForNations2020.pdf> (date of access: 05.04.2026).
3. The opposing roles of patriotism and nationalism in explaining trust in a political system / I. Austers et al. *Social Sciences & Humanities Open*. 2024. Vol. 10. P. 101131. DOI: 10.1016/j.ssaho.2024.101131 (date of access: 06.04.2026).